

Valfrihet i välfärden

- Inför valfrihet över kommungränserna.
- Använd lagen om [valfrihetssystem](#)
- Gör det möjligt att söka förskola och grundskola fritt över kommungränserna
- Länsöverskridande kultur- och fritidspeng
- Bygg ut vårdval till att omfatta i princip samtliga vårdområden
- Gör sjukvården gränslös i hela EU-området
- Låt den enskilde bestämma innehållet i omsorgen
- Inför en äldreboenderegion
- Möt individens personliga önskemål
- Inför en länsövergripande tak-över-huvudet-garanti

Idag ser vi dock hur valfrihetens idéer är under attack. Ett rödgrönt styre i Region Stockholm och rödgröna styren i kommuner vill försvåra för privata aktörer – även sådana som brukarna uppskattar och vill ha. Det finns ett debattklimat där privata aktörer utmålas som profithungrande vinstmaximerare, och där valfrihet beskrivs som något krångligt.

Vinstbegränsningar hotar mångfalden och innovationer

Välfärdsutredningens förslag om vinstbegränsningar hotar att slå undan benen på mångfalden och innovationen. De förslag som diskuteras, som syftar till att begränsa utdelningen av vinst i relation till insatt kapital, är mycket långtgående och innebär att rörelsemarginalerna för de flesta aktörer i välfärdssektorn blir så små att det inte blir möjligt att fortsätta verksamheten.

Resultatet blir att brukar- och kvalitetsperspektivet hamnar i skymundan – det viktiga blir inte innehållet i välfärden utan vem som utför den. Förslagen drabbar inte minst kvinnors företagande, jobb och ledarskap – liksom deras möjlighet till självbestämmande inom det traditionellt kvinnligt präglade omsorgsområdet. För oss liberaler är valfrihet i välfärden i högsta grad ett exempel på feministisk politik.

I en välfärdsstat som Sverige möter vi välfärden i många skeenden av livet. Vi föds på en skattefinansierad förlossningsavdelning, vi går i en skattefinansierad skola, vi tas om hand av skattefinansierad sjukvård och många får mot slutet av livet hjälp av skattefinansierad äldreomsorg.

Välja utförare i välfärden

För att varje människa ska kunna påverka sitt liv så långt som möjligt krävs valfrihet inom alla dessa områden. Liberaler har därför under lång tid drivit på för att individen ska kunna välja utförare i välfärden. Denna kamp har i stora drag varit framgångsrik och haft stort stöd. Tack vare valfrihetsreformer under de senaste 20 åren kan vi idag välja [skola](#), [vårdcentral](#), hemtjänst och många andra saker.

Vi ser också utmaningar. Valfriheten är inte lika för alla, och används inte lika flitigt av alla. Och valfriheten är olika stark i olika kommuner i Stockholmsområdet, delvis på grund av politiska beslut och delvis på grund av befolkningsunderlag.

Vårt liberala svar är inte att inskränka valfriheten. Tvärtom måste vi hitta vägar att låta fler kunna bestämma själva. Vi måste se till att den som väljer i ökad utsträckning kan välja inte bara utförare utan även innehåll – inte bara valfrihet, utan även egenmakt.

Det är särskilt viktigt att även människor som befinner sig i en utsatt position på grund av funktionsnedsättning, missbruk eller utsatthet och som är i behov av samhällets stöd har möjlighet att välja utförare och påverka det stöd, den vård och den behandling som de har rätt till.

Men lika viktigt som att öka mångfalden av alternativ, är att se till att medborgarna vet att de får bra kvalitet för sina skattepengar – oavsett vilket val de fattar. Förtroendet för välfärden, såväl privat som offentligt utförd, är helt beroende av hög kvalitet. Såväl privata som offentliga utförare ska kontrolleras och utvärderas noga, och samma krav ska gälla för alla. Med hårda kvalitetskrav och en noggrann och relevant uppföljning finns det ingen plats för oseriösa utförare.

Större valfrihet och egenmakt i Stockholm

Den här rapporten handlar om hur alla som bor i Stockholmsregionen kan få större valfrihet och egenmakt i välfärden. Här hittar du våra förslag på hur valfriheten och egenmakten i Stockholmsområdet kan öka. Vi har huvudsakligen begränsat oss till förslag som kan genomföras i kommuner och regionen, inom de lagar som gäller idag. De här förslagen är tänkta att kunna genomföras i alla kommuner i Stockholms län. Du som läsare, oavsett vem du är eller var du bor, ska kunna veta att Liberalerna i Stockholm står på din sida och vill ge dig större makt över ditt liv.

Att öka valfriheten kräver handling inom politikens samtliga nivåer. Många av punkterna i det här programmet kan förverkligas redan idag genom beslut på kommunal nivå, och där kommer Liberalerna att verka i respektive fullmäktige för att driva dessa förslag. Andra förslag kräver samarbete över kommungränserna, och där kommer Liberalerna att ta initiativ i Kommunförbundet Stockholms län för att få till stånd gemensamma regler och riktlinjer för hur samarbetet ska gå till.

Valfrihet handlar inte bara om att välja en viss utförare av en tjänst – det handlar ytterst om att ha makten att kunna ordna sitt eget liv på det sätt som passar en själv. Politikens roll är att så långt som möjligt undanröja administrativa gränser och hinder för medborgarens kontroll över sitt eget liv. Medborgarna ska kunna påverka inte bara utförare, utan även innehåll.

Några av Liberalernas punkter för ökad valfrihet i välfärden

- Inför valfrihet över kommungränserna. I en region där människor reser och pendlar över kommungränserna ska inte administrativa gränser hindra människors frihet. För att underlätta detta behöver kommunerna i länet samarbeta om de praktiska förutsättningarna, t ex träffa överenskommelser om ersättningsnivåer. Liberalerna kommer inom Kommunförbundet Stockholms län (KSL) ta initiativ till ett sådant arbete.
- Använd lagen om valfrihetssystem (LOV) istället för upphandling enligt [lagen om offentlig upphandling](#) (LOU). Med LOV kan alla aktörer som uppfyller kraven vara med och delta. Det är brukarna som avgör vilka utförare som har möjlighet att verka. LOV kan sänka trösklarna för nya aktörer, skapa större kontinuitet och kan göra det lättare för mindre aktörer att konkurrera. LOV ska så långt som möjligt införas inom samtliga delar av socialtjänsten och äldreomsorgen som inte sysslar med myndighetsutövning. Exempel på områden där LOV ska införas inkluderar hemtjänst, särskilt boende, daglig verksamhet, missbruksvård och råd- och stödverksamheter såsom föräldrastöd och budget- och skuldrådgivning, samt där så är lämpligt grupp- eller serviceboende för personer med funktionsnedsättning. LOV ska även införas inom vuxenutbildning, inklusive SFI. När LOV inte är lämpligt att använda ska kommunerna undersöka möjligheten att använda alternativa upphandlingsformer enligt LOU som funktionsupphandling och innovationsupphandling.
- Gör det möjligt att söka förskola och grundskola fritt över kommungränserna, en möjlighet som finns idag när det gäller gymnasieskolan. Kommunerna bör även sträva efter ett gemensamt regelverk för vuxenutbildningen, inklusive SFI, som gör det möjligt för eleverna att välja utförare oavsett kommun.
- Förutsättningar ska undersökas för att skapa en länsöverskridande kultur- och fritidspeng som gör det möjligt för barn att fritt ta del av det kommunala kultur-, fritids- och idrottsutbudet över kommungränserna. Därmed får barnen i Stockholmsregionen större och mer likvärdiga möjligheter till kultur och fritid. Det gynnar också integrationen genom att möjliggöra möten mellan barn från olika bakgrunder. Ett större underlag möjliggör också ett bredare utbud. Den viktigaste frågan att utreda är hur resurser ska fördelas för verksamhet som har kapacitetsbrist.
- Bygg ut vårdval till att omfatta i princip samtliga vårdområden. Detta för att stärka patientens ställning ytterligare. Undantag kan vara vårdområden som är för små och där det är för svårt att utforma ett ersättningssystem, eller vård som kräver akutsjukhusens resurser. Landstinget och länets kommuner ska samarbeta för att eftersträva gemensamma lösningar för ökad valfrihet i vård och omsorg, exempelvis för äldre.
- Gör sjukvården gränslös i hela EU-området. Liberalerna bör verka för att den enskilde ska ha en garanterad rätt att söka vård inom hela EU. Kostnaden ska betalas av det egna landstinget och därför bör Liberalerna även verka för ett väl fungerande kostnads- och faktureringsystem mellan EU-länderna. Behandlingarna måste dock uppfylla krav på vetenskap och beprövad erfarenhet.
- Låt den enskilde bestämma innehållet i omsorgen. Inför ramtider i [hemtjänsten](#) som ger den äldre möjlighet att bestämma hur den beviljade tiden ska användas. För att öka den enskildes självbestämmande och kvaliteten i omsorgen krävs ett arbetssätt och ett ledarskap som kännetecknas av lyhördhet och kontinuitet, utifrån idén om den äldres behov i centrum.
- Äldre över 85 år som så önskar ska kunna flytta till ett tryggt och anpassat boende. Många vill bo kvar

hemma så långt som möjligt när man blir äldre, men hos allt fler finns också en rädsla för att bli fast i sitt hem och inte få flytta när man behöver. Boendevalternativen kommer att variera från kommun till kommun men i alla kommuner ska det finnas tillgång till vård- och omsorgsboende och också ha tillgång till tillgängliga lägenheter och gemensamhetslokaler.

- Inför en äldreboenderegion där äldre direkt kan ansöka om särskilt boende i andra kommuner. Även andra verksamheter, såsom dagverksamheter för yngre dementa och kulturverksamheter, ska vara tillgängliga över kommungränserna på samma sätt.
- Ge äldre som vistas i en annan kommun än sin bosättningskommun tillgång till valfrihetssystemet fullt ut. En person som vistas i Stockholm om sommaren får idag inte tillgång till Stockholms stads valfrihetssystem. Istället får man hemtjänst i kommunal regi av den stadsdelsförvaltning man vistas i. Det här gör t.ex. att äldre som har behov av specifik språkkompetens får svårare att få rätt insatser.
- Möt individens personliga önskemål. Omsorgen för äldre och personer med funktionsnedsättning ska hålla hög kvalitet för alla, men också bejaka våra olikheter och skilda önskemål. En lägenhet i ett äldreboende eller LSS-boende är den enskildes hem där man så långt det är möjligt bestämmer själv. Ingen ska kunna köpa sig en bättre vård, men däremot kan man få betala extra om man vill ha ett mer avancerat hjälpmedel än det som ingår i basnivån eller få service inom fler områden än det som traditionellt erbjuds, t.ex. fotvård, frisörbesök eller spabehandlingar på äldreboendet.
- Inför en länsövergripande tak-över-huvudet-garanti för människor i hemlöshet folkbokförda i Stockholms län. Vi vill se en överenskommelse om att folkbokföringskommunen ska ta det ekonomiska ansvaret när människor i hemlöshet vistas över natten i en annan kommun enligt en gemensamt fastställd peng.

LOU – Lagen om offentlig upphandling

Använd lagen om valfrihetssystem (LOV) istället för upphandling enligt lagen om offentlig upphandling (LOU). Med LOV kan alla aktörer som uppfyller kraven vara med och delta. Det är brukarna som avgör vilka utförare som har möjlighet att verka. LOV kan sänka trösklarna för nya aktörer, skapa större kontinuitet och kan göra det lättare för mindre aktörer att konkurrera.

LOV ska så långt som möjligt införas inom samtliga delar av socialtjänsten och äldreomsorgen som inte sysslar med myndighetsutövning. Exempel på områden där LOV ska införas inkluderar hemtjänst, särskilt boende, daglig verksamhet, missbruksvård och råd- och stödverksamheter såsom föräldrastöd och budget- och skuldrådgivning, samt där så är lämpligt grupp eller serviceboende för personer med funktionsnedsättning. LOV ska även införas inom vuxenutbildning, inklusive SFI. När LOV inte är lämpligt att använda ska kommunerna undersöka möjligheten att använda alternativa upphandlingsformer enligt LOU som funktionsupphandling och innovationsupphandling.

[Här hittar du hela Lagen om Offentlig Upphandling – LOU](#)

Vad betyder LOU?

LOU står för Lagen om offentlig upphandling och handla om en lagreglerad inköpsprocess för att kontrollera att offentliga medel används på bästa sätt.

Vem måste följa LOU?

Statliga och kommunala myndigheter måste följa Lagen om offentlig upphandling LOU

Vad står LOU för?

LOU står för Lagen om offentlig upphandling och är en lag som kommunala och statliga myndigheter omfattas av för att se till att deras pengar används på bästa sätt.

Uppdaterad: 8 juni 2022